

PÉNZETLEN VILÁGBAN

Ez az igazi nincstelen világ, ami most van. Nincs munka, nincs pénz. Most csakugyan el lehet mondani a régi tréfát, hogy begyűtt a liter, oda a hitel. Az emberek csak lézengenek, ténferegnek. Ha valaki valamely falun keresztül megy a templom előtt, a fórumon olyan tömeget lát ácsorogni, mintha sátoros ünnep volna, pedig hétköznapi van, szomorú, munkátlan, szürke hétköznapi. Csak a mezei munkás végzi a dolgát, a többi áll, s hogy munkája nincsen, keresete sincsen. Ugyan a mezei dolog is úgy van, hogy a tavaszi munka már körülbelül elvégződött, a nyári meg még nem kezdődik; ez az idő, ami paraszti nyelven kistélnek neveztetik, mert csak nincsen kereset, és csakúgy a készből kell élni, mint a nagy télen, mikor mély, nehéz havak és hangtalan csöndek fekszik meg a tájat.

De azért, ha dágováznak is az emberek, élni csak kell. Enni is kell. A faluban van elég olyan módos ember, aki húst is eszik. Nem úgy, hogy leüt az udvarban egy otthon termelt csirkét, hanem marhahússal is él. Abból levest főzet otthon, a húsát meg elkészolítják alkalmasan ecetes tormával, ez nagyon jó étel, bolond, aki nem szereti. Ez nem tréfa beszéd, mert íme, legjobban igazolhatja, hogy éppen jön az utcán a mészáros haza a vágóhídról a legényével, és hozzák hazafelé egy fiatal bika bőrit.

Elég nagy jószág volt, ketten cipelik. Lassan haladnak vele, mert nehéz.

Éppen dél van, a toronyban megszólal a harang.

A mészáros felesége kardos asszony. Az megkívánja, hogy pont délben ott legyen az asztalnál

mindenki, mert aki nem tud az ételidőben rendet tartani, az nem érdemli meg az ételt sem. A mészáros meg a legénye ennél fogva ledobják a bőrt az útszélre egy fa alá, és sietnek haza. Majd étel után megint érte jönnek. A bikabőr fekszik a földön, még rajta van a feje, az egyik szarvát beleszúrta a homokba.

Arra téblábol egy ember, afféle munkátlan munkás ember, akinek a toronyból ugyan hiába harangoztak delet, neki az ebéd abból áll, hogy három lukkal szűkebbre szorítja a nadrágszíjat. Jön hát arrafelé. Sétál. Ezt is csak akkor szokás csinálni, ha nincsen dolog.

Nézi a véres állati bőrt, amely alól kiszedték a húst. Azt a húst, amelyikből neki nem jut. Valamit gondol, ki tudná, mit. A facér pincér ilyenkor úgy tesz, hogy meggyújt egy szál gyufát, hagyja egy darabig égni, akkor ledörzsöli róla a szénné vált részeket, a megmaradt hegyes fával megpiszkálja a fogát, és azt mondja: láttam az ablakon keresztül, hogy nagyon szép vaddisznó pecsenyét ettek a Prófétában áfonyával - s nevet hozzá. Hogy azonban ez a falusi sétáló mit gondol itt az állati bőr előtt, azt senki sem tudhatja.

Jön még egy sétáló. Ez a Kurcsi Jancsi, a cigány. Abból a falusi fajtából, amely hol válykot vet, hol muzsikál. De most nem kell a vályog, mert nem épített senki meg csak egy kerítésfalat sem, mert ilyen időben nagyon könnyen rámondják a rozoga kerítésre az emberek, hogy kibír az még egy esztendő. Ami pedig a muzsikaszót illeti, hát az bizony nagyon vigályosan áll. Nemigen élnek vele az emberek. A bor drága is, savanyú is. Ha akad néha valaki, aki megkívánja a húr pengését, attól sem igen feslik a lóvé. Annak a mondásnak, hogy nem kell a cigánynak pénz, csak a magyarnak legyen, mert ha a magyarnak van, a cigánynak is van: ennek a mondásnak már vége van, talán örökre vége van...

Hát ami csakugyan, az csakugyan. Nem lehet már a basaválásból (már hogy a hegedülésből) úgy pénzt keresni, mint ezeknek előtte, mert mostanában már a magyarnak sincsen pénze. Már majd legközelebb úgy fordul a dolog, hogy a korotáró (vagyis hogy a sátoros cigány) lenézi a gletecsórét (vagyis hogy a letelepedettet), aki a hangszerével a fehér emberek rabszolgájává szegődött. Úgy kell neki. Miért ment a dicsőséges szabad nyomorúságból pénzes szolgasorba?

Kurcsi Jancsi ezen két fajta cigány között az átmenetet képviseli. Ha megvakarod a falusi cigányt, előtűnik a kupec. Kurcsi Jancsi nem pénz nélkül való ember, s miután most a vályogvetés nem ad pénzt, továbbá, mert a rajkók sem élhetnek meg otthon a kuckóban tisztán csak cimbalomszóból, hát Jancsi csiszárkodik. Úgy mondják ezt, hogy ügyeskedik. Eladja a rézkarikát aranygyűrű gyanánt, és e tekintetben örményebb a zsidónál, mert olyan új gatyát visz eladni a piacra, amit két ócska zsákból varrt össze. Megy tehát Jancsi az utcán a megölt bikaborjú bőre felé, és szintén csak nézi.

A célszerű nincstelen magyar ott áll a bőr mellett.

Azt mondja a cigány a magyarnak:

- Eladó ez a hitvány bőr?

Azt mondja a magyar a cigánynak:

- El. Hát el. De nem hitvány. Bikabornyú vót ebbe.

- Bánom is én - véli Jancsi -, akárki vót is benne eleven korába. Most csak bűr. Adok érte nyolc koronát. Négy pengő forintot.

Azt mondja a magyar:

- Annyiért nem adom.

- Miért?

- Azért, mert mivelhogy magamnak is többbe van. Nem hiába őrzöm itten annyi idők utatúl fogva.

Azt mondja Kurcsi Jancsi:

- Hát tíz korona, az pénz?

Azt mondja a magyar:

- Az pénz.

Jancsi előkeresi a vagyont. Van öt korona a mellényzsebben. Három korona a nadrágzsebben. Két korona a csizmaszárban, mert annak is van a húzója mellett belül zsebje. Így együtt van a tíz korona. Jancsi most már ezt az összekotorászott vagyont nyújtja a magyarnak a bőrért.

A magyar azonban éppen ebben a minutumban előhúzza a mellénynek a belső gelebibűl a pipáját, és rettentő szorgos gonddal veri ki belőle a bal tenyerébe a bagót.

Nyilvánvaló, hogy ilyen munka közben pénzt a kezébe nem fogadhat, mert mind a két keze feje tele van dologgal.

Csak úgy int szó nélkül a cigánynak, hogy tegye a pénzt az ablak párkányára. Falusi házaknak ugyanis salugáteres szokott az ablaka lenni, a salugáter meg nyitva van nyáron, csak az üveglakot szokás nappal becsukva tartani a por ellen: jó ablakpárkány van ott. Kurcsi Jancsi oda teszi a pénzt, mivelhogy a magyar pipacsinosítással van elfoglalva, s fölkapván a bikaborjú bőrét, viszi. A mészáros másodmagával cipelte, ő meg egymaga is bírja.

A magyar néz utána. Mikor magára marad, elkaparnyássa az ablakpárkányról a koronákat, és csendben elővakodik hazafelé a hűvös oldalon.

Kurcsi Jancsi viszi a bőrt a hátán, de nem tudja: hova. Jó szerencse, hogy éppen szemközt jön vele a Kotogány Marci, aki szintén cigány, aki szintén válykot vetne és muzsikálna, ha volna kinek. Azonban ha egyszer most olyan világ van, hogy nincsen kinek, hát akkor mit lehet tenni. Az ember dángubáz az utcán, és várja a jó szerencsét.

Azt mondja a Kurcsi Jancsi a Kotogány Marcinak:

- Roma (ez cigányul embert, férfit, jó barátot, testvért jelent), nem tudod, melyik zsidó vősz bűrt?

- Tudom - mondja Kotogány Marci. - Egy koronáért mögmondom.

Azt mondja Kurcsi Jancsi:

- Ugyan a fekete himlő mért nem veri ki azt a mocskos cigány pofádat? Hát hun van az a zsidó?

- Hun a korona? - mondja a szemérmetlen Kotogány.

Azt mondja a Jancsi:

- Huszonöt pénzt adok, mög két tokos cigarettát.

Azt mondja Kotogány: - Hát pedig én egy koronán meg egy bőrszivaron alul nem árulom el a zsidót.

Itten most már - mindenki láthatja - nincsen más mód, minthogy meg kell egyezni. A csizmaszár zsebjéből előkerül egy korona, és most már két cigány cipeli a bikabornyú bőrit.

Erre az alvég felé mennek, mert ott lakik a Birnstingel úr, aki olykor leginkább a bőröket is szokta szedni.

Birnstingel úr éppen ebédel az udvaron, az eperfa alatt, a családjával, s kissé kellemetlenül tekint a két cigányra, mikor a bőrrel a kis kapuajtón át beóvakodnak:

- Nem tudtok máskor jönni?

Azt mondja Kotogány:

- Csókolom a kezit, Pistingli úr, húsz koronáért vöttük, de odaadjuk tizenhatért, mert éhségükben sírnak otthon a rajkók.

Birnstingel műértőleg néz a bőrre, s azt mondja:

- Tizennégy, vagy pedig mars ki innen.

Miután ez a végszó, mert a Pistingli arról ismeretes, hogy amit kimond, azt állja, a cigányok otthagyják nála a bőrt. Így is kerestek valamit, és az sem árt ebben a szomorú, pénztelen világban. Mennek is azonnal az alvégi kocsmába áldomást inni.

Míg a cigányok így savanyodnak az idei csígerőtől, már jól belakott a mészáros is, a legénye is, s most haladnak az utcán vissza a bőrért. Úgy látszik azonban, hogy a benne volt bikát nem ütötték eléggé agyon, mert a bőrnek lába kelt. Hej, most nagy lármák történnek, hogy ilyen istentelenséget, még fényes nappal is lopnak a falu nagyutcáján! Hát mi lesz most már ezentúl a világból?

Keresik szóval a bőrt, és kérdezősködnek mindenkitől, hogy nem látták-e?

Van elég sétáló az utcán, mert nem lehet mondani, hogy ne érnének rá az emberek.

- Láttuk, hogy a túlsó soron két cigány vitt valami bőrt.

A mészáros siet a csendőrkaszárnyába. Éppen ebédelnek a csendőrök, az asztalfőn az őrmesterrel. A mészáros láttára tréfába fog:

- No, alighanem valami baja történhetett a borjúnak, mert hozza a gulyás a bőrit.

- Jaj, dehogy hozza, dehogy hozza - sopánkodik a mészáros. - Hiszen éppen az a baj, hogy nem hozzák, de vitték.

Az őrmester el is tolja maga elől a tányért azonnal, csak a nagy harcsabajuszát törüli meg előbb, azután felköti a kardot, vállára akasztja a kis sárga nyakú Kropacseket, s átalakul nyomozó járőrre.

Néhány emberrel szót ért a sarkon, tíz perc múlva Birnstingel udvarában van, ahol a bőr hever a földön, öt perc múlva megállapítja Birnstingel kiadási könyvéből s a gazda beszédéből, hogy tizennégy koronáért vette két fiatal idevaló cigánytól, az egyik hosszú, vékony, kopott, sárga urasági kocsismellény van rajta, a képe ragyás: ez a Kurcsi Jancsi, aki boldog világban az alvégi kocsmában szokott muzsikálni - bizonyosan most is ott lesz az akasztófárával.

Amint hogy ott is vannak, már egy félliter savanyúságon átal is estek. Ahogy az őrmester bemegy az ivóba, azonnal kezdi is mondani:

- A tűzs pattogtassa ki a sememet, ha nem késpénzsen vettem, főcsendőrmester úr.

Kíván magára sok átkot, a kénköves esőtől kezdve a fekete halálig.

- His - kiáltja - bizonyítani is tudom.

- Kivel, no?

- Hát avval, akitől vettem tízs koronaért, essen le a székről a születése napján. Azs a hogy híjják, no, az a topalábú, ott lakik azs égett házs mellett, vásárhelyi kurta barna subája volt a télen, hogy bár fagyastotta volna meg azs Isten.

Hát ez meg egészen bizonyosan Krizsán Péter. Az őrmester viszi arrafelé magával Kurcsit. Komoly aktus ez. A cigány folyton jajgatna az úton, de a katona csendet parancsol. Lányok, menyecskék suttojják a kerítések mögött:

- Valami rossz fűre hágott a Jancsi cigány. No, ez se muzsikál az idén az aratóbálon.

Krizsán Péter otthon ül az ócska zsellérház udvarán a padon, amely kékre meg rózsavirágosra volt festve valaha, de a festék már régen lekopott. Kíváncsian tekint a megnyíló kiskapu felé, pedig tudja, hogy ki jön, mert átlátszott a kerítés fölött már eleve is a csendőrszurony.

Várja, hogy köszönjenek neki, és lógázza a lábát.

De a cigány mindjárt mondani kezdi:

- Hát ettől a becsiletes embertől vettem tízs koronáért.

Péter föláll és végigméri tetőtől talpig a cigányt:

- Én túllem vettél? Hát mit vettél, te rongyos?

Kurcsi Jancsi majdnem sírva fakad:

- Hát le akarja tagadni! Hát a bírt nem magától vettem?

Péter éktelen nyugalommal mondja:

- Hát adtál nekem pénzt, te csavargó?

- Hát nem adtam?

- Hát nem hát.

- De bizs isten adtam! - kiabál a cigány. - Tízsz koronát adtam a tulajdon kezsibe. Hát látott már ilyen magyart, főcsendőrmester úr, az úristen áldja meg magát.

Azt mondja Péter haragosan:

- Ne hazudj cigány, mert fölütöm az álladat.

- Majd fölütöm én a tiédet - szól most már bele az őrmester is -, csak itt komiszkodj. Hát te eladod a más bőrit?

- Én nem adtam el - feleli Péter. - Ott hevert az utcán. Bizonyosan azért tették oda ki, mert eladó. Aztán jött arra ez az újmagyar, aztán azt mondta, tíz koronát ad érte. Hát mondom, többet úgy sem ér, tedd ide a tíz koronát a ház ablakába, majd ott a bőr gazdája megtalálja.

- Azs ám - esik a szóba a cigány -, csakugyan azs ablakba tettem a pénzst, mert éppen verte a markába a pipáját.

- No, ugye mondtam? - szól diadalmasan Péter.

- Aztán - mondja neki az őrmester - te meg onnan zsebre vágta, mikor a Kurcsi elment a bőrrel.

Krizsán Péter kiegyenesedik büszkén.

- Én? - kiáltja. - Én? Hát olyan embernek ismernek engem? Hát bántottam én valamikor is a másét? Jól vigyázzon az őrmester úr, hogy ne mondjon olyant, amit tanúsítani nem tud. Hát kutassa fel a házat! Hát van itt tíz korona? Van a padláson a szelemenfán még egy kis avas szalonna, a szobában is van még a kosárban egy fél rozskenyér, itt a zsebemben is van tizennyolc krajcár, de ha ebben a házban nem tíz koronát, hanem csak egy koronát is talál, hát nyomban felakaszthat... Nini!

A csendőr gondolkozik, és azt gondolja, hogy az ördög bújjon belétek. Összejátszott-e a Kurcsi a Krizsánnal felehaszonra, vagy hogy csakugyan Krizsán becsapta az újmagyart.

Nevetséges dolog ugyan, de mégis meg kell tenni a vizsgálat teljes "lefolytatása" érdekében, hogy most maga előtt hajtsa a két embert ama bizonyos ablakig, hogy hátba csakugyan ott van mégis a tíz korona a párkányon.

Elmennek odáig. Hát persze hogy nincs ott. Kurcsi pedig ugyancsak mutatja: ide tettem, csókolom a kezsit, úgy éltesse mind a három rajkómat a sépséges úristen.

Jön loholva a kövér mészáros is:

- Őrmester úr, őrmester úr, megvan a bőr?

- Persze hogy megvan - feleli a csendőr. - Mind a kettő megvan. A bikabőr ott van a Pistinglinél, a számárbőr meg ott van az úron, hogy mért hagyta a bikabőrt bitangjára az utcán.

A cigány nevet a nyers ötleten. Krizsán Péter azonban elkomorodva mondja:

- Ez nem nevetni való dolog. Csendőrszurony előtt engem még senki sem hajszott, most meg az egész falu előtt csúffá tettek. De ha a házam két sarkába kerül is, fölmék a panaszommal a királyig...

A mézárós néz. Azt gondolja magában: ez a kettő gazember, a csendőr meg ostoba. A csendőr azt gondolja magában: bújjon az ördög mind a hármatokba. A cigány azt gondolja magában: a fene ennek a Krizsán Péternek az eszit. Krizsán pedig elkeseredve legyint a kezével és megismétli:

- Fölmék a királyig. Katonája voltam én neki...

1913

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN - a magyar irodalom egyik legnagyobb nevének tulajdonosa, aki 1868-ban született és 1917-ben hunyt el. A műveiben a szegények és a katonák életét írta le, és a magyar nyelvvel is kísérletezett. A legismertebb műve a *Pénztelen világban*, amely a szegények életéről szól. A műveket a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjti és őrzik.

Pénztelen világban - 963854449X

Tömörkény István - a magyar irodalom egyik legnagyobb nevének tulajdonosa, aki 1868-ban született és 1917-ben hunyt el. A műveiben a szegények és a katonák életét írta le, és a magyar nyelvvel is kísérletezett. A legismertebb műve a *Pénztelen világban*, amely a szegények életéről szól. A műveket a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjti és őrzik.

TÖMÖRKÉNY ISTVÁN

PÉNZTELEN VILÁGBAN

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

1868-1917

[illegible]